

УДК 378 016 658

Баніт Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ORCID ID 0000-0001-9002-6439

E-mail: olgabanit@ukr.net

БІЗНЕС-ОСВІТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТОП-МЕНЕДЖЕРІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. *Виявлено, що однією із форм неформальної освіти топ-менеджерів є бізнес-освіта. Проаналізовано термін «бізнес-освіта», як певний набір структурованих та систематизованих знань; як система навчальних закладів, діяльність яких спрямована на підготовку та перепідготовку спеціалістів бізнес-сектора; як підготовка навчального персоналу для бізнес-сектора. Концептуально бізнес-освіта визначається як компонент професійної освіти, спрямований на задоволення потреб особи, групи, суспільства та держави. Доведено, що головною метою бізнес-освіти є формування умінь, навичок і компетентності у фахівців, що дозволяють створити оригінальні бізнес-пропозиції, які високо оцінюються споживачами та забезпечують здатність випередити конкурентів протягом довгострокового періоду. Виявлено сучасні технології та методи, орієнтовані на практичну спрямованість навчання.*

Ключові слова: *неформальна освіта, бізнес-освіта, топ-менеджер, міжнародна організація.*

Banit Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAPS of Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9002-6439

E-mail: olgabanit@ukr.net

BUSINESS EDUCATION IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TOP-MANAGERS OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Summary. *There has been revealed that one of the forms of non-formal education of top managers is business education. That is related to the knowledge development for solving problems of companies in the field of management functions, management reserve and top management training, the international companies often give business schools for outsourcing. The term «business education» is analyzed: as a certain set of structured and systematized knowledge; as a system of educational institutions, whose activities are aimed at training and retraining of the business sector specialists; as training staff for the business sector*

Conceptually, business education is defined as a component of vocational education, which is aimed at satisfying the needs of the individual, group, society and the state. Separation of business education in a special component is provided by the formation of a wider range of not only professional but also business skills. In business education, besides training entrepreneurship and business standards, much attention is drawn to the development of leadership and business research. Important components of a specialist training in business education are: general, legal, professional, psychological and pedagogical, economic training, management education and self-management. At the same time, both specific aspects related to the management of the company and personal issues are considered.

It is proved that the main objective of business education is the formation of professionals' skills and competence, which allow creating original business proposals that are highly valued by consumers and provide the ability to get ahead of competitors for the long term. In business education, the modern technologies and teaching methods focused on the practical orientation of education are used.

Basically, these training programs are aimed at professionals who already have a higher education institution diploma, hold managerial positions and, at the same time, try to enhance their professional outlook.

Key words: non-formal education, business education, top manager, international organization..

Банит Ольга Васильевна - кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела андрагогики Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины

ORCID ID 0000-0001-9002-6439

E-mail: olgabaniit@ukr.net

БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ТОП-МЕНЕДЖЕРОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Аноотация. Выявлено, что одной из форм неформального образования топ-менеджеров есть бизнес-образование. Проанализирован термин «бизнес-образование» как определенный набор структурированных и систематизированных знаний; как система образовательных учреждений, деятельность которых направлена на подготовку и переподготовку специалистов бизнес-сектора; в качестве обучения персонала для бизнеса. Концептуально бизнес-образование определяется как компонент профессионального образования, которое направлено на удовлетворение потребностей личности, группы, общества и государства. Доказано, что главной целью бизнес-образования является формирование таких умений, навыков и компетентности у специалистов, которые позволяют создать оригинальные бизнес-предложения, высоко оцениваются потребителями и обеспечивают способность опередить конкурентов в течение долгосрочного периода. Выявлены современные технологии и методы, ориентированные на практическую направленность обучения.

Ключевые слова: неформальное образование, бизнес-образование, топ-менеджер, международная организация.

Прискорення процесу реалізації нововведень вимагає пристосування до постійно змінюваних умов виробництва, що неможливо без постійного оновлення знань, навичок, умінь. Ця обставина вимагає перегляду традиційних підходів менеджменту до змісту підготовки персоналу. По-перше, більш тісними стають зв'язки компаній із закладами вищої освіти та іншими навчальними й науковими організаціями. Останні розгортають програми навчання з урахуванням прикладних завдань, а то й прямих запитів організацій. По-друге, значно зріс інтерес компаній до моделей неперервної освіти, підтримки заочного навчання, модульної організації навчальних програм, концепції відкритого навчання та інших форм постійного оновлення знань працівників. По-третє, удосконалюються організаційні механізми внутрішньофірмового навчання, в тому числі в робочих групах, гуртках якості, а також в системі наставництва [6].

Аналіз науково-літературних джерел свідчить, що проблемі неформальної освіти менеджерів приділяється нині достатньо уваги. Науковці, організатори

навчання персоналу, тренінг-менеджери, інструктори шукають оптимальних шляхів навчання персоналу як на робочому місці, так і поза його межами. Зокрема, С. Бабушко, Н. Пазюра, І. Литовченко та ін. займаються проблемами внутрішньофірмового навчання і розвитку персоналу в системі корпоративної освіти. В. Алькема, А. Радкевич, О. Крюченко, В. Стаценко досліджують концептуальні засади підготовки фахівців для комплексного вирішення завдань євроінтеграції. В. Годін, І. Дуракова, Л. Євенко, А. Панфілова, Р. Рендел, Л. Фаей, С. Філонович акцентують увагу на інтерактивних технологіях навчання й розвитку персоналу. Водночас проблема неформальної освіти сучасних топ-менеджерів міжнародних організацій у науковій педагогічній літературі висвітлена недостатньо. З огляду на те, що ринок праці постійно диктує нові, більш високі вимоги до рівня кваліфікації цієї управлінської категорії, доцільно розглядати сутність їхнього професійного розвитку з позицій вимог і потреб ринку праці.

Мета статті – схарактеризувати концептуальні та прикладні аспекти бізнес-освіти в системі професійного розвитку топ-менеджерів міжнародних організацій. Для реалізації поставленого завдання використано загальнонаукові методи – аналіз, синтез, систематизацію та узагальнення отриманих результатів.

Підготовка та підвищення кваліфікації персоналу залишається прерогативою великих підприємств, зокрема міжнародних організацій. Однак, при всіх зазначених перевагах варто зауважити, що корпоративна освіта в ТНК має свої межі ефективності. Її ефективність обмежена рівнем компетенції та інтересів працюючих «усередині системи» співробітників. Тому найбільш ефективним рішенням є використання як внутрішньої системи корпоративної освіти, так і партнерської співпраці з однією або кількома бізнес-школами. Все, що пов'язано з розвитком знань для вирішення проблем компаній в галузі управлінських функцій, підготовки керівного резерву та топ-менеджменту, міжнародні організації часто віддають на аутсорсинг бізнес-школами.

Термін «бізнес-освіта» з'явився порівняно недавно. Буквально протягом останнього десятиліття сформувалася нова сфера в освіті, мета якої –

підготовка кадрів для бізнесу й менеджменту. Підґрунтям цього явища є розуміння того, що знання сьогодні не тільки сила, але й гроші. Бурхливий розвиток економіки підвищує вимоги до компетенцій учасників ринку. Це змушує бізнес шукати нові інструменти, що дозволяють не тільки підвищити ефективність роботи, а й адаптуватися до мінливих умов. Роботодавці, посилюючи вимоги до персоналу, мотивують його до підвищення професійного рівня. У той же час, у кваліфікованого фахівця загострюється почуття незалежності, він прискіпливо вибирає місце й умови праці. Так народжується попит на послуги в сфері бізнес-освіти [8, с. 94].

Сьогодні можна спостерігати найбільший сплеск популярності бізнес-освіти серед топ-менеджерів. Мабуть, це відображає загальне зміцнення економіки та зміну ставлення великих компаній до бізнес-освіти. Нині це не просто процес отримання знань у класичному розумінні цього слова. Основна мета його полягає в можливості практичного застосування цих знань. Тобто в бізнес-освіті використовуються сучасні технології та методи навчання, орієнтовані на практичну спрямованість навчання. Якщо в інститутах і університетах панує принцип «вивчити», то в цій системі його цілком правомірно замінено принципом «навчити». В основному, такі програми навчання спрямовано на фахівців, які вже мають диплом вищого навчального закладу, займають управлінські посади й при цьому прагнуть розширити свій професійний кругозір.

Незважаючи на певну усталеність терміну «бізнес-освіти» в сучасній системі освіти, його сутність та зміст остаточно ще не сформувались. Виходячи з соціальної важливості економіки та значного синергетичного ефекту від її співробітництва з освітою, така складова системи освіти як бізнес-освіта може трактуватись як певна сукупність структурованих та систематизованих знань [2, с. 124].

Натомість, у наукових джерелах зустрічаємо різні точки зору, відповідно, й визначення цього поняття. Одні автори бізнес-освітою вважають підготовку, сукупність або певний набір освітніх процесів, спрямованих на формування визначеного набору компетенцій у випускників. Інші розглядають бізнес-освіту

як систему освітніх закладів, діяльність яких спрямована на підготовку та перепідготовку фахівців для сфери бізнесу. З цієї позиції можна виокремити декілька точок зору. Перша полягає в тому, що бізнес-освіта як складова професійної освіти – це система навчальних закладів, у яких навчання бізнесу й ринковим відносинам поєднується з ринковими механізмами управління навчальним закладом. Друга точка зору визначає бізнес-освіту як певний набір спеціалізованих освітніх програм, наприклад, з маркетингу, фінансів, страхування, інноваційних технологій тощо. Третя точка зору ґрунтується на фундаментальному підході до опанування знань [9, с. 125].

Трактування в словниках зводиться, переважно до підготовки кадрів для сфери бізнесу (з ширшими чи вужчими коментарями). Наприклад: напрям у професійній освіті, що здійснює підготовку фахівців з ринкової економіки [4, с. 27]; освіта, що має на меті підготовку людини до кар'єри у сфері комерції або промислового виробництва [5, с. 11]; напрям у професійній освіті, що здійснює підготовку фахівців з ринкової економіки. Мета такого утворення – дати спеціальні знання й навички управління підприємцям і менеджерам всіх рівнів [1, с. 29].

Навіть консерватори від освіти погоджуються, що неможливо навчити бізнесу, прослухавши набір ґрунтовних теоретичних курсів. Важливо забезпечити заглиблення слухачів у практичне середовище бізнесу та сформувати вміння й навички щодо моделювання різних альтернатив його розвитку. Отже, з цієї позиції бізнес-освіта є специфічною системою організації й проведення навчання та контролю знань, яка ґрунтується на вихованні вмінь і навичок шляхом аналізу ситуацій з ділової практики, комунікативної групової взаємодії та індивідуальної креативної діяльності слухачів [7, с. 10].

Узагальнюючи опрацьовані джерела, вслід за М. Тригубенко [9], можемо констатувати, що головною метою бізнес-освіти є формування умінь, навичок та компетентності у фахівців, що дозволяють створити оригінальні бізнес-пропозиції, які високо оцінюються споживачами та забезпечують здатність випередити конкурентів протягом довгострокового періоду. Концептуально бізнес-освіту визначено складовою професійної освіти, яка орієнтована на

задоволення потреб особистості, групи, суспільства й держави.

Виділення бізнес-освіти в окрему складову пов'язане з формуванням більш широкого спектру не тільки професійних, але й ділових навичок. У бізнес-освіті, крім навчання підприємництва й бізнес-стандартів, значна увага звертається на розвиток лідерства та бізнес-дослідження. Важливими складовими компонентами підготовки фахівця у сфері бізнес-освіти є: загальноосвітня, правова, професійна, психолого-педагогічна, економічна підготовка, менеджмент-освіта й самоменеджмент. При цьому, розглядаються як конкретні аспекти, пов'язані з керівництвом компанією, так і особистісні питання.

Виходячи зі структури змісту бізнес-освіти, Л. Фаэй і Р. Рендел стверджують, що така освіта, з одного боку є динамічною системою знань, аспектів, методів і психолого-педагогічних технологій, яка постійно еволюціонує та вдосконалюється, з іншого – відкритою соціально-економічною системою, що враховує індивідуальні, колективні, місцеві, регіональні, суспільні та загальнодержавні аспекти [10].

Бізнес-освіта нині існує в двох формах: у одних випадках превалює освітня компонента, в інших практично орієнтована прикладна компонента, що охоплює також вміння та особисті якості. Завдання навчальних закладів полягає в тому, щоб знайти оптимальний баланс обох цих компонент, відповідний конкретним вимогам всіх учасників освітнього процесу (організацій, індивідів, всього суспільства). Від традиційної бізнес-освіти, насамперед, відрізняється рівнем практичного застосування, тобто вона розрахована на людей, які мають базову вищу освіту й певний досвід практичної діяльності. В університеті під час отримання вищої освіти в обов'язковому порядку запропонують вивчати низку дисциплін, не настільки необхідних у практичній діяльності, таких як історія, філософія, математика. Так, вони потрібні, але для підвищення рівня загального інтелектуального розвитку особистості, а сучасній діловій людині на це часто не вистачає часу. У бізнес-освіті процес іде більш динамічно, практичні виклади опираються на теоретичну базу. Така форма подання матеріалу досить ефективна, вона не дає

«заснути» її слухачам, постійно мотивує їх до розумової діяльності. Якщо типовий студент живе «від сесії до сесії», то слухач бізнес-курсів знаходиться у процесі постійного мислення. Він сам бачить помилки, недоліки й сам виробляє правильні рішення, а викладач (тренер) лише направляє його в потрібне русло. Якщо в математиці є вірна чи невірна відповідь, то в бізнесі немає неправильних рішень, просто ці рішення впливають на доходи [8, с. 93].

На основі контент-аналізу наукових джерел [2; 6; 7; 8; 9] можна виділити кілька основних напрямів, що відносяться до цієї форми освіти:

- різні програми бізнес-шкіл, націлені на отримання нових знань і навичок, що дозволяють управляти компанією в будь-якій галузі,
- коучинг, що допомагає досягти балансу між особистими й професійними цілями;
- курси, як довготривалі, так і короткотермінові, розраховані на вирішення конкретних проблем бізнесу.

Важливо пам'ятати, що наголос в терміні «бізнес-освіта» переміщується на слово «бізнес». Критерій тут – практичне застосування знань і навичок в підприємстві [8, с. 94]. Цим обумовлений жорсткий підхід до відбору викладачів: вони зобов'язані мати не тільки теоретичні знання, а й успішний, передовий і навіть інноваційний досвід створення й ведення власної справи. Наповнення програм має відображати реалії бізнесу. Орієнтація на споживача, застосування нових освітніх технологій стали відмітною рисою найбільш ефективних бізнес-шкіл, що пропонують програми в з бізнесу й менеджменту.

У цілому, становлення й розвиток бізнес-освіти – це динамічний процес, започаткований в США. Класична американська бізнес-освіта – це програма full-time, розрахована на два роки. Мабуть, це найбільш дорогий варіант, однак широко поширена точка зору, що тільки такий курс може називатися справжнім MBA (Master of Business Administration – це бізнес-освіта, спрямована на менеджерів різних рівнів, які мають вищу освіту й виконують управлінські функції). Крім того, дворічне навчання на американських програмах передбачає літнє стажування, що допомагає набутти досвіду професійної діяльності та знайти постійну роботу в майбутньому. Бізнес-школи досить активно

допомагають студентам в організації стажувань та пошуку роботи. Але варто зауважити, що все це орієнтовано на роботу в США, з іноземних компаній на кампусах можна знайти лише великі транснаціональні корпорації. Останнім часом американські школи відчувають деяке зменшення інтересу з боку абітурієнтів – в основному з інших країн. Пов'язано це як зі зростаючою привабливістю європейської бізнес-освіти, так і зі труднощами в отриманні студентської візи в США. У прагненні впоратися зі зменшенням популярності програм деякі школи скоротили кількість місць [3].

Одна з безперечних переваг європейських бізнес-шкіл – це гнучкі освітні програми. Навчання в більшості з них триває рік. Хоч воно й більш насичене, ніж дворічне, але, безсумнівно, набагато привабливіше для тих, хто не хоче втрачати два роки кар'єри. Процедура вступу до європейських шкіл також більш гнучка, в той час як основна маса американських шкіл жорстко обмежують терміни подачі заяв. Документи подаються не пізніше початку весни, а іноді й січня поточного року. Більшість європейських бізнес-шкіл, включаючи найбільш престижні, використовують систему «безперервних термінів» прийому (rolling deadline). Приймальні комісії готові розглядати заявки студентів аж до середини літа. Крім того, навчання в Європі приблизно в два рази дешевше за американське. Загальні витрати в європейських школах зазвичай не перевищують 60 тис. доларів (за винятком програм Executive MBA). Це менше витрат слухачів багатьох американських шкіл за рік. Але, мабуть, головне, на що сьогодні звертають увагу потенційні студенти бізнес-шкіл з усього світу, – це різноманітний склад слухачів, а також широкі можливості для знайомства з культурою різних країн світу. Цим не можуть похвалитися американські програми MBA, на відміну від провідних європейських бізнес-шкіл, таких як, наприклад, INSEAD, IMD, London Business School, IESE та ін. Приблизно половина студентів європейських шкіл – іноземці. Європейські бізнес-школи дуже чітко вловили цю тенденцію й намагаються посилювати міжнародну спрямованість своїх програм. У своїх звітах вони навіть відзначають підвищення інтересу до них з боку жителів США [3].

Останнім часом між європейськими школами загострилася конкуренція, що змусило їх проявляти максимальну гнучкість у побудові навчальних програм. Вони відкривають, наприклад, кампуси в азіатських і східноєвропейських країнах і укладають партнерські угоди з американськими бізнес-школами. Європейський союз продовжує розширюватися, його вплив на континенті зростає, а школи, де на одному курсі навчаються представники 50 і більше національностей, стають все більш популярними серед роботодавців.

Тон європейській бізнес-освіті задає Велика Британія. В останньому рейтингу Financial Times британські школи згадуються п'ятнадцять разів зі ста, а London Business School упродовж багатьох років входить до п'ятірки кращих шкіл світу. Школами зі світовим ім'ям може похвалитися не тільки Велика Британія, але й інші країни Європи. Традиційно високі місця в рейтингах займають французька INSEAD і швейцарська IMD. У них багато спільного, але передусім, вони орієнтовані на навчання діяльності на міжнародному ринку («мобільний менеджер»).

У результаті проведеного аналізу можемо зробити висновок, що бізнес-освіта займає важливе місце в системі професійного розвитку топ-менеджерів міжнародних організацій. Основна мета бізнес-освіти, на відміну від традиційної, полягає в можливості практичного застосування знань. Тобто в бізнес-освіті використовуються сучасні технології та методи навчання, орієнтовані на практичну спрямованість навчання. Для бізнес-освіти важливо забезпечити заглиблення слухачів у практичне середовище бізнесу та сформувати вміння й навички щодо моделювання різних альтернатив його розвитку. Отже, з цієї позиції бізнес-освіта є специфічною системою організації й проведення навчання та контролю знань, яка ґрунтується на вихованні вмінь і навичок шляхом аналізу ситуацій з ділової практики, комунікативної групової взаємодії та індивідуальної креативної діяльності слухачів. Відтак, перспективою подальших досліджень вбачаємо аналіз програм бізнес-шкіл, націлених на отримання нових знань і навичок, що дозволяють управляти компанією в будь-якій галузі.

Література

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва: ИКАР, 2009. 448 с.
2. Алькема В.Г., Радкевич А.Д., Крюченко О.С., Стаценко В.Н. *Концептуальні засади підготовки фахівців для комплексного вирішення завдань євроінтеграції*. Вчені записки Університету економіки та права «КРОК», 2009. № 13. С. 122-178.
3. Бізнес-освіта в різних регіонах світу. URL: http://osvita.ua/add-education/pro_mba/7324/ (дата звернення 01.02.2018).
4. Бим-Бад Б.М. *Педагогический энциклопедический словарь*. Москва: Большая Российская энциклопедия, 2002. 528 с.
5. Воронин А.С. *Словарь терминов по общей и социальной педагогике*. Екатеринбург: ГОУ ВПО УУГТУ-УПИ, 2006. 135 с.
6. Дуракова И.Б. *Управление персоналом в глобальном мире: монография*. Воронеж: Издательский дом ВГУ, 2016. 133 с.
7. Евенко Л.И., Филонович С.Р., Годин В.В. Обучение в течении всей жизни в бизнес-образование: современные тенденции. *Бизнес-образование*, 2010. № 4(14), С. 9–11.
8. Елисеєва А.В. Термин «Бизнес-образование». *Креативная экономика*, 2008. №7. Т. 2. С. 93-96.
9. Тригубенко М.О. Бізнес-освіта як соціальний феномен сучасності та фактор підприємницького успіху. *Економічні науки*, 2011. № 205, С. 125–128.
10. Фаэй Л., Рэндел Р. *Курс МВА по стратегическому менеджменту*. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2004. 608 с.

Bibliografia

1. Azimov E.G., Schukin, A. N. *A new dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of language learning)*. Moskva: IKAR, 2009. 448 s. (in Russian)
2. Alkema V.H., Radkevych A.D., Kriuchenko O.S., Statsenko V.N.

Conceptual bases of training of experts for the complex decision of tasks of European integration. *Vcheni zapysky Universytetu ekonomiky ta prava «KROK»*, 2009. № 13. S. 122-178. (in Ukrainian)

3. Business education in different regions of the world. URL: http://osvita.ua/add-education/pro_mba/7324/ (in Ukrainian)

4. Bim-Bad B.M. *Pedagogical encyclopedic dictionary*. Moskva: Bolshaya Rossiyskaya entsiklopediya, 2002. 528 s. (in Russian)

5. Voronin A.S. *Glossary of terms in general and social pedagogy*. Ekaterinburg: GOU VPO UUGTU-UPI, 2006. 135 s. (in Russian)

6. Durakova I.B. *Human resource management in a global world: a monograph*. Voronezh: Izdatelskiy dom VGU, 2016. 133 s. (in Russian)

7. Evenko L.I., Filonovich S.R., Godin V.V. Lifelong learning in business education: current trends. *Biznes-obrazovanie*, 2010. №4 (14), S. 9–11. (in Russian)

8. Eliseeva A.V. Term «Business Education». *Kreativnaya ekonomika*, 2008. №7. T. 2. S. 93-96. (in Russian)

9. Trigubenko M.O. Business education as a social phenomenon of the present and factor of entrepreneurial success. *Economic sciences*, 2011. № 205, S. 125-128. (in Russian)

10. Faey L., Rendel R. *MBA course in strategic management*. Moskva: Alpina Biznes Buks, 2004. 608 s. (in Russian)